

JĘDRZEJ GREŃ

Polonika japońskie 2007–2015 – zarys tematyki

Artykuł stanowi próbę zarysowania tematyki publikacji dotyczących Polski, które ukazały się w Japonii w latach 2007–2015. Dotyczy to zarówno prac naukowych, jak i tłumaczeń literatury polskiej. Mam również zamiar przybliżyć prace dotyczące Polski tłumaczone na japoński z innych języków, ponieważ – jak się wydaje – informacja taka stanowi wskazówkę, które aspekty polskiej historii, kultury czy sztuki interesują japońskich czytelników. W założeniu artykuł ma być także kontynuacją obszernego tekstu pt. *Historia badań polskich prowadzonych w Japonii*¹, którego autorzy – Watanabe Katsuyoshi², Nishino Tsuneo, Shiraki Taichi, Katō Hisako i Taguchi Masahiro – opisali japońskie prace dotyczące Polski. Sięgnęli oni do początku XX wieku oraz przedstawili obszerną bibliografię,

1 *Historia badań polskich prowadzonych w Japonii*, w: *Japonia na początku XXI wieku – polityka, gospodarka, społeczeństwo i stosunki z Polską*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, Toruń 2008, s. 296–350.

2 W artykule przyjęto japoński zwyczaj, według którego nazwisko zapisuje się przed imieniem. Do transkrypcji wyrazów japońskich zastosowano transkrypcję Hepburna. Wyjątkiem od tej zasady jest zapis niektórych nazw geograficznych występujących w języku polskim w formie spolszczonej (Tokio, Kioto itd.). W adresach bibliograficznych dodano również – poza miejscem i rokiem wydania – wydawnictwo bądź instytucję sprawczą.

zawierającą zarówno wydawnictwa zwarte, jak i artykuły. Autorzy zamieścili również biogramy i afiliacje japońskich badaczy. Drugą pozycją wartą uwagi jest obszerna *Lista książek o tematyce polskiej opublikowanych w Japonii*, stanowiąca jeden z aneksów do pracy Arkadiusza Tarnowskiego, poświęconej najnowszym relacjom polsko-japońskim³.

Z względu na ograniczone ramy artykułu główny nacisk położono na ważniejsze pozycje książkowe. Podobnie jak w przypadku przytoczonego wyżej tekstu autorów japońskich, prace zostały podzielone na działy tematyczne. Pominięto publikacje o charakterze popularnym, przewodniki turystyczne oraz artykuły w czasopismach. Tytuły książek japońskich autorów zostały przełożone na język polski przez autora niniejszego artykułu.

Historia i polityka

Historia stanowi jedno z głównych zainteresowań japońskich badaczy zajmujących się sprawami polskimi, jak również japońskich czytelników. Omawiając ten temat, warto podzielić publikowane prace dotyczące historii Polski na dwie zasadnicze grupy.

I. Opracowania naukowe autorstwa badaczy japońskich (w tym wydania przetłumaczonych na język japoński źródeł historycznych)

W pierwszej grupie publikacji na szczególną uwagę zasługuje tworzona we współpracy z Instytutem Polskim w Tokio seria wydawnictwa Tōyō Shoten pt. „Pōrandoshi Shiryō Sōsho” (Biblioteka Źródeł Historycznych do Dziejów Polski), której celem było przybliżanie japońskiej opinii naukowej przetłumaczonych i opracowanych dokumentów źródłowych, odnoszących się do istotnych wydarzeń z historii Polski. W latach 2013–2014 ukazały się cztery tomy serii. W pierwszym z nich Shiraki Taichi (Taishō University) zawarł teksty odnoszące się do Konstytucji 3 Maja⁴. W drugim tomie, autorstwa Koyamy Satoshiego (Kyoto University), przybliżono dokumenty dotyczące Konfederacji

3 A. Tarnowski, *Polska i Japonia 1989–2004 – stosunki polityczne, gospodarcze i kulturalne*, Warszawa 2009.

4 Shiraki T., *Sennanahyakuyūjūichinen gogatsu mikka kenpō* (Konstytucja 3 Maja 1791 roku), Tōyō Shoten, Tōkyō 2013.

Warszawskiej 1573 roku⁵. Tom trzeci dotyczył już historii XX wieku i zawierał dokumenty opracowane przez Yoshiokę Juna (Tsuda College) dotyczące Polski podczas II wojny światowej⁶. W ostatnim jak dotąd tomie czwartym Katō Hisako (Kokugakuin University) zawarła homilie Jana Pawła II wygłoszone podczas pierwszej pielgrzymki do Polski w 1979 roku⁷. Wydawnictwo Tōyō Shoten w czerwcu 2015 roku ogłosiło upadłość, przez co kontynuacja serii na jakiś czas stanęła pod znakiem zapytania. Na szczęście wydawnictwo Gunzōsha z siedzibą w Jokohamie, które publikowało dotąd głównie przekłady rosyjskiej literatury pięknej, zdecydowało się na wydanie kontynuacji tej serii pod zmienionym tytułem. Pod koniec 2015 roku ukazał się pierwszy tom „Pōrandoshi Sōsho” (Źródła Historyczne do Dziejów Polski) na temat unii brzeskiej⁸. Autorką jest badaczka nowożytnej historii Polski, Fukushima Chiho (Tokyo University of Foreign Studies).

W ostatnich latach badacze japońscy przedstawili rodzimej opinii naukowej kilka nowych prac dotyczących historii Polski – głównie XIX i XX wieku. Zainteresowaniem cieszy się zwłaszcza tematyka historii społecznej oraz relacji międzynarodowych Polski w XX wieku. Yamada Tomoko, znana badaczka przez lata związana z Uniwersytetem Meiji, opublikowała kolejną pracę odnoszącą się do historii społecznej miast Polski XIX wieku. W obszarze zainteresowań autorki ponownie znaleźli się Żydzi, jako istotna grupa tworząca społeczną strukturę tych ośrodków⁹. Ukazała się również praca Warity Satoshiego, który zajął się Prowincją Poznańską jako częścią Królestwa Prus w XIX wieku¹⁰. Japońskiego badacza interesują tu przede wszystkim mechanizmy powstawania nowoczesnej państwowości pruskiej na tle polsko-niemieckich relacji narodowych.

Na tym tle warto wymienić pracę Kawashimy Keiko (Nagoya Institute of Technology), zajmującej się historią i filozofią nauki – a w szczególności badaniami

5 Koyama S., *Warushawa renmei kyōyaku sengo yakunanjūsannen* (Konfederacja warszawska 1573 r.), Tōyō Shoten, Tōkyō 2013.

6 Yoshioka J., *Tatakau Pōrando – dainiji sekai taisen to Pōrando* (Polska walcząca – Polska a druga wojna światowa), Tōyō Shoten, Tōkyō 2014.

7 Katō H., *Kyōkō Yohane Pauro Nisei no kotoba – 1979 nen, hajimete no sokoku junrei* (Homilie Jana Pawła II – wygłoszone podczas pierwszej pielgrzymki do ojczyzny w 1979 r.), Tōyō Shoten, Tōkyō 2014.

8 Fukushima Ch., *Buresuto kyōkai gōdō* (Unia brzeska z lat 1595–1596), Gunzōsha, Tōkyō 2015.

9 Yamada T., *Pōrando no kizoku no machi – nōmin kaihō mae no toshi to nōson, Yudayajin* (Miasta prywatne w Polsce – miasta, wsie i Żydzi przed uwłaszczeniem chłopów), Tōsui Shobō, Tōkyō 2007.

10 Warita S., *Puroisen no kokka, kokumin, chiiki – 19 seiki zenhan no Pōzen shū, Doitsu, Pōrando*, (Pruskie państwo, naród i terytorium – Prowincja Poznańska, Niemcy i Polska w pierwszej połowie XIX w.), Yūshisha, Tōkyō 2012.

nad rolą kobiet w nauce (od epoki Oświecenia). W 2010 roku ukazała się jej monografia na temat Marii Skłodowskiej-Curie¹¹.

Japońscy specjaliści zajmujący się historią Polski w XX wieku interesują się przede wszystkim tematyką II wojny światowej, dziejami Żydów polskich i Holocaustem, jak również – w mniejszym stopniu – relacjami z Niemcami i ZSRR przed i po wojnie.

Miyazaki Haruka (Hokkaidō Pedagogical University) zajmuje się historią polskiej myśli politycznej, a w szczególności działalnością Narodowej Demokracji. W 2010 roku ukazała się jego książka na temat Romana Dmowskiego¹². Warto także wymienić nową publikację zasłużonego dla badań polskich Bandō Hiroshiego, który tym razem opisał relacje odrodzonej Polski z sowiecką Rosją w latach 1918–1921¹³, ze szczególnym uwzględnieniem polityki wewnętrznej i relacji międzynarodowych podczas wojny polsko-bolszewickiej.

W kontekście najnowszych prac dotyczących II wojny światowej należy zwrócić uwagę na obszerne studium poświęcone Witoldowi Pileckiemu¹⁴. Autor, Kobayashi Kōji, jest doktorem nauk prawnych i byłym wykładowcą uniwersyteckim, który zajmuje się historią Polski, Niemiec i ZSRR ze szczególnym uwzględnieniem badań nad pokojem. Działa również aktywnie w Towarzystwie Japońsko-Polskim. Kobayashi skupił się na pobycie Pileckiego w Auschwitz, jego późniejszym udziale w powstaniu warszawskim oraz powojennym uwięzieniu i procesie. Co ciekawe, omówił także powrót tej postaci do świadomości społecznej po 1989 roku. Przedmiotem badań Ozakiego Shunjiego są z kolei dzieje okupowanej Warszawy. W ostatnich latach autor ten opublikował dwie prace na ten temat. Jedna z nich dotyczy powstania w getcie i Rady Pomocy Żydom „Żegota”¹⁵, druga – powstania warszawskiego¹⁶.

Stosunki etniczne między Polakami, Ukraińcami i ludnością żydowską w XX-wiecznej Galicji znalazły się w polu zainteresowań Nomury Mari, histo-

11 Kawashima K., *Mari Kyurī no chōsen – kagaku, jendā, sensō* (Wyzwanie Marii Curie – nauka, gender, wojna), Toransubyū, Tōkyō 2010.

12 Miyazaki H., *Pōrando mondai to Domofusuki – kokuminteki dokuritsu no patosu to rogosu* (Kwestia polska a Dmowski – patos i logos narodowej niepodległości), Hokkaidō Daigaku Shuppankai, Sapporo 2010.

13 Bandō H., *Yōroppa–Pōrando–Roshia 1918–1921* (Europa – Polska – Rosja 1918–1921), Sairyūsha, Tōkyō 2008.

14 Kobayashi K., *Aushuvittsu o shigan shita otoko – Pōrando guntaijō, Vitoruto Piretsuki wa sando shinu* (Ochotnik w Auschwitz – trzy śmierci polskiego rotmistrza Witolda Pileckiego), Kōdansha, Tōkyō 2015.

15 Ozaki S., *Kioku suru Warushawa – teikō, hōki to Yudayajin Enjo Soshiki* Żegota (Warszawa pamięta – opór, powstanie i Rada Pomocy Żydom „Żegota”), Kōyō Shuppansha, Tōkyō 2007.

16 Ozaki S., *Warushawa hōki – 1944 nen no 63 nichi* (Powstanie warszawskie – 63 dni roku 1944), Tōyō Shoten, Tōkyō 2011.

ryczki myśli społecznej (Kanazawa University). Jej praca dotyczy także Holocaustu¹⁷.

Przed dwoma laty ukazała się nowa publikacja Satō Tadashiego, prawnika i filozofa, dotycząca zbrodni katyńskiej¹⁸. Autor, bazując na dziennikach Josepha Goebbelsa, analizuje temat przez pryzmat polityki informacyjnej prowadzonej przez strony konfliktu. Omawia również międzynarodową reakcję na odkrycie masowych grobów w poszczególnych krajach.

Relacje polsko-niemieckie znalazły się także w kręgu zainteresowań Kominego Sōichirō (Chūkyō University), który opublikował obszerną pracę na temat mniejszości niemieckiej i stosunków narodowościowych w II RP¹⁹. Autor od lat zajmuje się historią niemieckich mniejszości narodowych w krajach ościennych (np. w Danii).

W tym kontekście warto zaznaczyć, że japońscy badacze interesują się relacjami polsko-niemieckimi także w okresie powojennym. Szczególne znaczenie ma tu kwestia pojednania między oboma krajami, które nastąpiło w ostatnich dekadach XX wieku. Patrząc przez pryzmat ewolucji stosunków polsko-niemieckich, japońscy historycy i politolodzy próbują odnieść się do trudnego tematu rozliczeń z przeszłością własnego narodu i jego współczesnych relacji z krajami okupowanymi podczas wojny w Azji i na Pacyfiku, zwłaszcza Chinami i Koreą²⁰.

II. Tłumaczenia opracowań i źródeł obcego autorstwa – w tym książek polskich historyków

Warto poświęcić kilka słów opracowaniom historycznym tłumaczonym na język japoński. Wydaje się, że dobór ich tematyki stanowi ciekawe źródło informacji o tym, które zagadnienia z dziejów Polski znajdują odbiór wśród japońskich czytelników – także niespecjalistów.

17 Nomura M., *Garitsia no Yudayajin – Pōrandojin to Ukurainajin no hazama de* (Żydzi galicyjscy – między Polakami i Ukraińcami), Jimbun Shoin, Kyōto 2008.

18 Satō T., *Kachin no mori jiken no shinsō: Gepperusu no nikki ni motozuku* (Prawda o wydarzeniach w Katyniu w oparciu o dzienniki Goebbelsa), Sōeisha, Tōkyō 2014.

19 Komine S., *Pōrando no naka no „Doitsujin” – dai ichiji sekai taisengo Pōrando ni okeru Doitsuukei shōsūsha kyōiku* („Niemcy” w Polsce – edukacja niemieckiej mniejszości narodowej w Polsce po I wojnie światowej), Gakubunsha, Tōkyō 2014.

20 Można tu wymienić prace zbiorowe zawierające artykuły dotyczące polsko-niemieckiego pojednania. Por. *Rekishi to wakai* (Historia i pojednanie), red. Kurosawa F., Nish I. H., Tōkyō Daigaku Shuppankai, Tōkyō 2011; *Hokutō Ajia no heiwa kōchiku – kinchō kanwa to shinrai kōchiku no rōdo mappu* (Budowanie pokoju w Azji Północno-Wschodniej – mapa drogowa do regulacji napięć i budowania zaufania), red. Toyoshita N., Sawano Y., Wei B., Ōsaka Keizai Hōka Daigaku Shuppanbu, Yao 2015.

Tematyka tłumaczeń w znacznym stopniu pokrywa się z przedstawionymi wcześniej zainteresowaniami japońskich badaczy. Stąd także w tej kategorii publikowane są książki na temat II wojny światowej, Holocaustu i okresu obalania komunizmu. Dodatkowo w ostatnich latach ukazała się synteza dziejów Polski – pierwsza taka publikacja na rynku japońskim od ponad 30 lat²¹. Warto zaznaczyć, że w przekładach monografii i wspomnień dotyczących historii Polski wyspecjalizowały się zwłaszcza dwa tokijskie wydawnictwa – Hakusuisha i Misuzu Shobō.

Jednym z głównych tematów publikacji jest zbrodnia katyńska. W 2010 roku ukazała się książka rosyjskiego historyka Wiktora Zaslawskiego²², a dwa lata później wydana po raz pierwszy jeszcze w latach 60. praca Janusza Zawodnego *Death in the forest: the story of the Katyn forest massacre*²³. Temat ten zaistniał silniej w japońskiej świadomości społecznej po premierze filmu Andrzeja Wajdy (2007), którego twórczość cieszy się w Japonii dużą popularnością.

Japońscy czytelnicy mieli także okazję zapoznać się ze znanymi tytułami, takimi jak *Powstanie '44* Normana Daviesa²⁴ czy *Strach* Jana Tomasza Grossa²⁵.

Światło dzienne ujrzało wiele publikacji pamiętnikarskich dotyczących II wojny światowej i Holocaustu. W 2012 roku ukazały się beletryzowane wspomnienia Jana Karskiego wydane w Polsce pt. *Tajne państwo*²⁶, a dwa lata później *Szkoła janczarów* – biograficzne listy Alojzego Twardeckiego²⁷, ofiary programu „Lebensborn”. Z kolei w 2015 roku wydano tłumaczenie pamiętnika Samuela Willenberga, dotyczącego buntu i ucieczki z obozu koncentracyjnego w Treblince²⁸. Ukazał

21 Łukowski J., Zawadzki H. (Rukofusuki I., Zavatsuki F.), *Pōrando no rekishi* (Historia Polski), tłum. Kōno H., Sōdōsha, Tōkyō 2007; tyt. oryg.: *A Concise History of Poland*.

22 Zaslawski W. (Zasurafusuki V.), *Kachin no mori* (Las katyński), tłum. Negishi T., Misuzu Shobō, Tōkyō 2010.

23 Zawodny J. (Zavodonī Y.), *Kieta shōkōtachi – Kachin no mori gyakusatsu jiken* (Zaginieni oficerowie – zbrodnia w lesie katyńskim), tłum. Nakano G., Asakura K., Misuzu Shobō, Tōkyō 2012.

24 Davies N. (Deivisu N.), *Warushawa hōki 1944* (Powstanie warszawskie 1944), t. 1–2, tłum. Someya T., Hakusuisha, Tōkyō 2012; tyt. oryg.: *Rising '44*.

25 Gross J. T. (Gurosu Y. T.), *Ashuvittsugo no han Yudaya shugi – Pōrando ni okeru gyakusatsu jiken o kyūmei suru* (Antysemityzm po Auschwitz badając pogromy w Polsce), tłum. Someya T., Hakusuisha, Tōkyō 2008; tyt. oryg.: *Fear. Anti-Semitism in Poland after Auschwitz: An Essay in Historical Interpretation*.

26 Karski J. (Karusuki Y.), *Watakushi wa Horokōsuto o mita – mokusatsu sareta seiki no shōgen 1939–1943* (Widziałem Holocaust – zignorowane świadectwo stulecia 1939–1943), t. 1–2, tłum. Yoshida T., Hakusuisha, Tōkyō 2012; tyt. oryg.: *Secret state*.

27 Twardecki A. (Tovarudetsuki A.), *Boku wa nachi ni sarawareta* (Porwany przez nazistów), tłum. Adachi K., Heibonsha, Tōkyō 2014; tyt. oryg.: *Szkoła janczarów*.

28 Willenberg S. (Virenberuku S.), *Toreburinka hanran – shi no shūyōjo de okotta koto 1942–1943* (Bunt w Treblince – co wydarzyło się w obozie śmierci 1942–1943), tłum. Kondō Y., Misuzu Shobō, Tōkyō 2015.

się również pamiętnik z podróży po przedwojennej Polsce (1924) autorstwa Alfreda Döblina, niemieckiego pisarza i lekarza pochodzenia żydowskiego²⁹.

W ostatnich latach światło dzienne ujrzało kilka tytułów związanych z działalnością Oskara Schindlera. Można tu wymienić wspomnienia Mieczysława Pempera³⁰ czy zmarłych w 2013 roku, uratowanych jako dzieci przez Schindlera – Stelli Müller-Madej³¹ oraz Leona Leysona³². Ukazały się również wspomnienia z warszawskiego getta (Janiny Bauman³³ i Chaima Arona Kapłana³⁴) oraz z obozu zagłady Auschwitz (Izyka Mendela Bornsteina³⁵ i Any Novac³⁶). W kontekście II wojny światowej nie można pominąć postaci Janusza Korczaka. W ostatnich latach ukazało się kilka tłumaczeń prac różnych autorów dotyczących jego biografii³⁷.

Powojenne dzieje Polski interesują Japończyków przede wszystkim w kontekście upadku komunizmu oraz zmian ustrojowych po 1989 roku. W 2012 roku ukazało się tłumaczenie pracy Sławomira Cenckiewicza *Anna Solidarność – życie*

29 Döblin A. (Dēburin A.), *Pōrando ryokō* (Podróż po Polsce), tłum. Kishimoto M., Chōeisha Rogosu Kikaku, Suwa 2007; tyt. oryg.: *Reise in Polen*.

30 Pemper M. (Penpā M.), *Kyūshutsu e no michi – Shindorā no risuto, shinjitsu no rekishi* (Droga do ratunku – prawdziwa historia listy Schindlera), tłum. Shimomura Y., Ōtsuki Shoten, Tōkyō 2007; tyt. oryg.: *Der rettende Weg – Schindlers Liste, die wahre Geschichte*.

31 Müller-Madej S. (Myurā-Madei S.), *Tori no inai sora – Shindorā ni sukuwareta shōjo* (Bez ptaków na niebie – dziewczyna uratowana przez Schindlera), tłum. Tago K., Genki Shobō, Tōkyō 2009; tyt. oryg.: *Dziewczynka z listy Schindlera. Oczami dziecka*.

32 Leyson L., Harran M. (Reison R., Hāran M.), *Shindorā ni sukuwareta shōnen* (Chłopiec uratowany przez Schindlera), tłum. Furukusa H., Kawade Shobō Shinsha, Tōkyō 2015; tyt. oryg.: *Boy on the wooden box – how the impossible became possible... on Schindler's list*.

33 Bauman J. (Bauman Y.), *Fuyu no asa – Nachisu senryōka Yudaya shōjo no Warushawa gettō no seikatsu to tōbō no kiroku: 1939–1945 nen* (Poranek w zimie – dziennik żydowskiej dziewczynki o życiu i ucieczce z warszawskiego getta pod nazistowską okupacją 1939–1945), tłum. Toshima M., Bukkukomu, Tōkyō 2015; tyt. oryg.: *Winter in the morning*.

34 Kapłan C. A. (Kapuran H. A.), *Warushawa gettō nikki – Yudayajin kyōshi no kiroku* (Dziennik z warszawskiego getta – zapiski żydowskiego nauczyciela), red. Katsh A. I., tłum. Matsuda N., Fūkōsha, Tōkyō 2007; tyt. oryg.: *Scroll of Agony. The Warsaw Diary*.

35 Bornstein I. M. (Menderu I.), *Yomigaeri to kioku – Aushuvittsu kara Isuraeru e* (Zmartwychwstanie i pamięć – z Auschwitz do Izraela), red. Piśkiewicz A., tłum. Takigawa Y., Mirutosu, Tōkyō 2013; tyt. oryg.: *B–94 The Spirit of the Survivor*.

36 Novac A. (Novaku A.), *14 sai no Aushuvittsu – shūyōjo o ikinobita shōjo no shuki* (Jako 14-latka w Auschwitz – dziennik dziewczynki, która przeżyła obóz koncentracyjny), tłum. Yamamoto H., Haku-suisha, Tōkyō 2011; tyt. oryg.: *Die Schönen Tage meiner Jugend*.

37 Shem-Tov T. (Shumu-Tovu T.), *Bokutachi ni tsubasa ga atta koro – Koruchakku sensei to 107-nin no kodomotachi* (Czas, gdy mieliśmy skrzydła – nauczyciel Korczak i 107 dzieci), tłum. Higuchi N., il. Okamoto Y., Fukuinkan Shoten, Tōkyō 2015; Meirieu P. (Meryu F.), *Koruchakku sensei – kodomo no kenri o motomete* (Nauczyciel Korczak – szukając praw dziecka), il. Pef, red. Takano Y., tłum. Sakata Y., Murata K., Chōbunsha, Tōkyō 2015, tyt. oryg.: *Korczak – pour que vivent les enfants*; Bogacki T. (Bogatsuki T.), *Koruchakku sensei – kodomo no kenri jōyaku no chichi* (Champion of children – the story of Janusz Korczak), tłum. Yanagida K., Kōdansha, Tōkyō 2011.

*i działalność Anny Walentynowicz na tle epoki (1929–2010)*³⁸. Oddźwięk w Japonii znalazło także rozszerzenie Unii Europejskiej na wschód. W tym kontekście ukazał się szereg prac zbiorowych, w których zagadnienie integracji Polski z Europą omówiono w kontekście relacji z Rosją, USA czy w końcu – Japonią³⁹.

Na koniec warto dodać, że część opublikowanych prac ma charakter popularyzatorski i dotyczy znanych postaci polskiej historii (np. Mikołaja Kopernika⁴⁰, Marii Skłodowskiej-Curie⁴¹).

Relacje japońsko-polskie

Szczególne miejsce wśród japońskich poloników zajmują prace poświęcone relacjom między oboma krajami, jak również osobom, które relacje te budowały. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w 2009 roku ukazało się tłumaczenie *Historii stosunków polsko-japońskich* autorstwa Ewy Pałasz-Rutkowskiej i Andrzeja Romera. Opracowanie to obejmuje lata 1901–1945 i stanowi podstawowe źródło wiedzy na temat wczesnych relacji między oboma krajami, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków politycznych (Józef Piłsudski, Roman Dmowski)⁴².

Jedną z postaci łączących oba kraje był Bronisław Piłsudski, którego badania nad językiem i kulturą Ajnów stanowią podstawę nowoczesnej wiedzy o tej rdzennej ludności północnej Japonii. W 2013 roku ukazała się praca pod redakcją Sawady Kazuhiko (Saitama University) upamiętniająca dokonania Piłsudskiego. Sawada od lat zajmuje się spuścizną polskiego etnografa, współpracując z Centrum Badań Słowistycznych Uniwersytetu Hokkaidō w Sapporo (Slavic Research Center, Hokkaido University). W latach 2008–2009 ukazały się V i VI tom redagowanej głównie w języku rosyjskim i angielskim serii „Piłsudskiana de

38 Cenckiewicz S. (Tsentsukievitchi S.), *Anna no Pōrando „Rentai” – uragiri to shinjitsu* (Anna polska „Solidarność” – zdrada i prawda), tłum. Yoshino Y., Matsuzaki Y., Dōjidaisha, Tōkyō 2012.

39 Np. Miyamoto M., *Haken to jiritsu – sekai chitsujo hendōki ni okeru Ōshū to Amerika* (Hegemonia i niezależność – Europa i Ameryka w zmieniającym się systemie światowym), Kokusai Shoin, Tōkyō 2011.

40 Gingerich O., MacLachlan J. (Gingaritchi O., Makurakuran J.), *Koperunikusu: chikyū o ugohashi tenkū no utsukushii chitsujo e* (Kopernik – poruszył Ziemię w pięknym systemie sfer niebieskich), Otsuki Shoten, Tōkyō 2008; tyt. oryg.: *When the Earth Became a Planet*.

41 Pasachoff N. (Pasakofu N.), *Mari Kyuri: atarashii shizen no chikara no hakken* (Maria Curie i odkrycie nowej siły przyrody), red. Gingerich O., tłum. Nishida M., Ōtsuki Shoten, Tōkyō 2008; tyt. oryg.: *Marie Curie and the science of radioactivity*.

42 Pałasz-Rutkowska E., Romer A. (Pawashu Rutokofusuka E., Romeru A.), *Nihon-Pōrando kankeishi 1904–1945* (Historia stosunków polsko-japońskich), tłum. Shiba R., Sairyūsha, Tōkyō 2009.

Sapporo”. W tomie V Sawada przedstawił wyczerpujące kalendarium pobytu Piłsudskiego w Japonii, skupiając się na nawiązanych tam przez niego kontaktach (np. ze znanym pisarzem Futabateiem Shimeiem)⁴³. Kolejny tom autorstwa Inouego Kōichiego z 2008 roku przybliży prywatną korespondencję Piłsudskiego, prowadzoną w latach 1887–1914⁴⁴. Listy przytoczono w ich oryginalnych językach (rosyjskim lub polskim). Tom stanowi rozwinięcie wydania z roku 1999 (tom I serii). W obu wspomnianych ośrodkach (Saitama i Sapporo) odbywały się spotkania poświęcone postaci Piłsudskiego, w których uczestniczyli polscy badacze. Ich owocem są prace zbiorowe⁴⁵.

W ostatnich latach kilku publikacji doczekał się również temat przyjęcia przez Japonię na początku lat 20. XX wieku prawie 800 polskich sierot syberyjskich. Dzieci te zostały ewakuowane z ogarniętej wojną Rosji przez Polski Komitet Ratunkowy Dzieci Dalekiego Wschodu przy pomocy Japońskiego Czerwonego Krzyża. Przyjęto je w Japonii, skąd przez Jokohamę, USA i Wielką Brytanię przewieziono do Polski⁴⁶. Można dodać, że w marcu 2014 roku temat ten został szeroko omówiony na łamach poczytnego, popularnonaukowego czasopisma historycznego „Rekishi Kaidō”.

Inną ciekawą pozycją dotyczącą relacji między oboma krajami jest biografia Umedy Ryōchū (1899–1961), pierwszego lektora języka japońskiego na Uniwersytecie Warszawskim, którego rodzina także w kolejnych pokoleniach związała swoje losy z Polską⁴⁷. Autor, Umehara Toshiya, jest obecnie szefem europejskiego przedstawicielstwa jednej z najbardziej poczytnych japońskich gazet – „Asahi Shinbun”. Specjalizuje się w tematyce wschodnioeuropejskiej⁴⁸.

43 Sawada K., *Bronisław Piłsudski in Japan*, Faculty of Liberal Arts Saitama University, Saitama 2008.

44 Inoue K., „Dear Father!” – *Bronisław Piłsudski's letters to his family (1887–1914)*, red. Inoue K., Marzec A. E., Faculty of Liberal Arts Saitama University, Saitama 2009.

45 *Pōrando no minzoku gakusha Buronisuwafu Piusutsuki no shōgai to gyōsei no saikentō* (Nowe spojrzenie na życie i pracę polskiego antropologa Bronisława Piłsudskiego), red. Sawada K., tłum. Inoue K., Saitama University, Saitama 2013; *Piusutsuki no shigoto – Shiraoui ni okeru kinenhi no jomaku ni yosete* (Praca Piłsudskiego – odsłonięcie pomnika w Shiraoui), red. Inoue K., Kokkaidō Pōrando Bunka Kyōkai, Hokkaidō Daigaku Surabu Kenkyū Sentā, Sapporo 2013.

46 *Daichiji sekai taisengo ni okeru Nihon Sekijūjisha no Pōrando sensai koji kyūsai katsudō ni kansuru kenkyū hōkokusho* (Ratunek polskich sierot przez Japoński Czerwony Krzyż po pierwszej wojnie światowej – materiały konferencyjne), red. Nakagaki N., Nihon Sekijūji Toyota Kango Daigaku, Toyota 2008; Yamada K., *Pōrando koji, „sakura saku kuni” ga tsunaida 765 nin no inochi* (Polskie sieroty – życie 765 dzieci związane z „Krajem Kwitnącej Wiśni”), Gendai Shokan, Tōkyō 2011.

47 Umehara T., *Pōrando ni junjita zensō Umeda Ryōchū* (Umeda Ryōchū – mnich zen, który poświęcił życie Polsce), Heibonsha, Tōkyō 2014. Por. A. Nasiłowska, *Wolny agent Umeda i druga Japonia*, Warszawa 2013.

48 W 2016 roku ukazała się jego druga książka, poświęcona historii Sarajewa.

Znaczenie dla relacji polsko-japońskich ma działalność naukowa współczesnych polskich badaczy w Japonii. Należy tu wspomnieć przede wszystkim o Christopherze (Krzysztofie) Szpilmanie (Kyūshū Sangyō University), synu pianisty Władysława, badaczu japońskiej myśli politycznej pierwszych dekad XX wieku, który od wielu lat mieszka w Japonii. Od 2007 roku ukazywały się zredagowane przez niego źródła historyczne odnoszące się do japońskich myślicieli politycznych tego okresu⁴⁹, dwutomowa praca zbiorowa⁵⁰ oraz monografia na temat idei panazjatyckiej⁵¹.

Omawiając relacje polsko-japońskie, warto jeszcze wspomnieć o odbywających się corocznie konferencjach „Forum Polska”, organizowanych przez wielkich przyjaciół Polski – profesorów Sekiguchiego Tokimase i Taguchiego Masahiro. W dwujęzycznych, polsko-japońskich tomach pokonferencyjnych poruszana jest zróżnicowana tematyka polityczna, ekonomiczna i kulturalna⁵².

Literatura i sztuka

Omawiając japońskie polonika, nie sposób nie wspomnieć o wydaniach literatury polskiej. W ostatnich latach ukazał się szereg przekładów, których autorami byli najczęściej znani wcześniej tłumacze – Sekiguchi Tokimasa, Kuyama Kōichi, Numano Mitsuyoshi czy Shibata Ayano.

Wśród przekładów obecna jest klasyka polskiej literatury pięknej. Szczególne znaczenie ma tu seria „Pōrando Bungaku Koten Sōsho” (Klasyka Literatury Polskiej) wydawana od 2013 roku nakładem wydawnictwa Michitani z Tokio. W kolejnych tomach serii ukazały się dotąd *Treny*⁵³ Kochanowskiego, *Sonety*⁵⁴

49 Kita I., *Kokutairon oyobi junsei shakai shugi* (Idea narodowego ducha a czysty socjalizm), red. Hasegawa Y., Szpilman C. W. A., Hagihara M., Mineruva Shobō, Kyōto 2007.

50 *Pan-Asianism – a documentary history*, vol. 1–2, ed. by S. Saaler, C. W. A. Szpilman, Lanham 2011.

51 Szpilman C. W. A. (Supiruman C. W. A.), *Kindai Nihon no kakushinron to Ajia shugi – Kita Ikki, Ōkawa Shūmei, Mitsukawa Kametarō ra no shisō to kōdō* (Teorie reformatorskie nowoczesnej Japonii a panazjatyzm – myśli i działania Kity Ikkiego, Ōkawy Shūmeia i Mitsukawy Kametarō), Ashi Shobō, Tōkyō 2015.

52 Np. *Fōramu Pōrando 2013-nen kaigiroku – henbō suru sekai chizu to Pōrando – sono konnichi, asu* (Forum Polska Konferencja 2013 – Polska dziś i jutro – w poszukiwaniu swojego miejsca na zmieniającej się mapie świata), red. Sekiguchi T., Taguchi M., tłum. Merklejn I., Sowińska-Mitsui R., Waczyński J., Fukurō Shuppan, Okayama 2014.

53 Kochanowski J. (Kohanofusuki Y.), *Banka* (Treny), tłum. Sekiguchi T., Michitani, Tōkyō 2013.

54 Mickiewicz A. (Mitsukiēvichi A.), *Sonettoshū* (Sonety), tłum. Kuyama K., Michitani, Tōkyō 2013.

oraz *Ballady i romanse*⁵⁵ Mickiewicza, a także *Iwona księżniczka Burgunda*⁵⁶ Gombrowicza oraz zbiór czterech sztuk Witkacego: *W małym dworku*, *Kurka wodna*, *Wariat i zakonnica* oraz *Matka*⁵⁷. Większość publikacji to tłumaczenia autorstwa Sekiguchiego Tokimasy. Nakładem wydawnictwa Popurasha ukazał się *Latarnik* Henryka Sienkiewicza⁵⁸, a Iwanami Shoten po raz kolejny wydało *Quo vadis*⁵⁹. Ukazały się też wiersze Juliusza Słowackiego⁶⁰.

Znacznie silniej reprezentowana jest jednak literatura XX wieku – zarówno poezja, jak i proza. W latach 2011–2012 ukazał się zbiór *Koniec i początek* Wisławy Szymborskiej⁶¹ oraz wybór poezji Czesława Miłosza⁶². W roku 2015 opublikowano także wczesne wiersze Miłosza pochodzące z okresu II wojny światowej⁶³. Czasu wojny dotyczy kilka innych publikacji. W 2009 roku ukazała się powieść Andrzeja Mularczyka *Katyń. Post mortem*⁶⁴, która stanowiła podstawę scenariusza filmu Andrzeja Wajdy. Dwa lata później wydano *Malowanego ptaka*⁶⁵ Jerzego Kosińskiego, a w roku 2012 *Zbiór wierszy z warszawskiego getta*⁶⁶ Icchaka Kacnelsona. W 2010 roku ukazał się także *Heban*⁶⁷ Kapuścińskiego. Popularność zyskuje literatura najnowsza. Warto tu wspomnieć przede wszystkim o powieściach Olgi Tokarczuk⁶⁸.

55 Mickiewicz A. (Mitsukiēvichi A.), *Barādo to romansu* (Ballady i romanse), tłum. Sekiguchi T., Michitani, Tōkyō 2014.

56 Gombrowicz W. (Gonburōvichi V.), *Burugunto kōjo Ivona* (Iwona księżniczka Burgunda), red. Nishi M., tłum. Sekiguchi T., Michitani, Tōkyō 2015.

57 Witkiewicz S. I. (Vitokyēvichi S. I.), *Vitokatsi no gikyoku yonpen* (Cztery dramaty Witkacego), tłum. Sekiguchi T., Michitani, Tōkyō 2015.

58 Sienkiewicz H., *Tōdaimori* (Latarnik), tłum. Yoshigami Sh., w: Kikuchi K., *Nami* (Fale), Popurasha, Tōkyō 2010, s. 114–165.

59 Sienkiewicz H. (Shenkiēvichi H.), *Kuo wadisu* (Quo vadis), t. 1–3, tłum. Kimura S., Iwanami Shoten, Tōkyō 2007.

60 Słowacki J. (Suwovatsuki Y.), *Yuriushu Suwovatsuki shihō* (Liryki wybrane Juliusza Słowackiego), tłum. Kudō M., Michitani, Tōkyō 2012.

61 Szymborska W. (Shinborusuka V.), *Owari to hajimari* (Koniec i początek), tłum. Mitsuyoshi N., Michitani, Tōkyō 2011.

62 Miłosz Cz. (Miuoshu Ch.), *Chesuwafu Miuoshu shishū* (Wiersze Czesława Miłosza), tłum. Sekiguchi T., red. Numano M., Seibunsha, Yokohama 2011.

63 Miłosz Cz. (Miuoshu Ch.), *Seikai – poema naivune* (Świat. Poema naiwne), tłum. Tsukada M., Ishihara R., Minato no Hito, Kanagawa 2015.

64 Mularczyk A. (Muraruchiku A.), *Katin no mori* (Katyń. Post mortem), tłum. Kudō Y., Kuyama K., Shūeisha, Tōkyō 2009.

65 Kosiński J. (Koshinsuki I.), *Peintido bādo* (Malowany ptak), tłum. Nishi M., Shōraisha, Kyōto 2011.

66 Kacnelson I. (Katsenelson Y.), *Warushawa gettō shishū* (Zbiór wierszy z warszawskiego getta), tłum. Hosomi K., Michitani, Tōkyō 2012.

67 Kapuściński R. (Kapusichinsuki R.), *Kokutan* (Heban), tłum. Kudō Y., Abe Y., Takei M., Kawade Shobō Shinsha, Tōkyō 2010.

68 Tokarczuk O. (Tokaruchuku O.), *Hiru no ie, yoru no ie* (Dom dzienny, dom nocny), tłum. Ogura H., Hakusuisha, Tōkyō 2010; Tokarczuk O. (Tokaruchuku O.), *Tōbōha* (Bieguni), tłum. Ogura H., Hakusuisha, Tōkyō 2014.

Niezmiennym zainteresowaniem japońskich czytelników cieszy się proza Stanisława Lema. W ostatnich latach ukazywały się – często nie po raz pierwszy – *Fiasko*⁶⁹, *Opowieści o pilotach Pirxie*⁷⁰, *Solaris*⁷¹, *Kongres futurologiczny*⁷², *Dzienniki gwiazdowe*⁷³ oraz zbiory opowiadań⁷⁴. Co ciekawe, na półkach japońskich księgarń zagościły także nieobecne dotąd gatunki polskiej prozy – fantasty i horror. W 2010 roku ukazały się opowiadania Andrzeja Sapkowskiego ze zbioru *Krew elfów*⁷⁵, a w roku 2015 przedwojenne opowieści grozy Stefana Grabińskiego (*Demon ruchu*)⁷⁶, który zyskał przydomek „polskiego Lovecrafta”. Być może zainteresowanie tym drugim autorem w Japonii wynika z faktu, że akcja jego opowiadań wiąże się z kolejną i pociągami, które od końca XIX wieku zajmują niezwykle ważne miejsce w japońskiej kulturze popularnej.

Znaczącą grupę tłumaczy literatury polskiej stanowią książki dla dzieci i młodzieży. Co ciekawe, zainteresowaniem wydawców cieszą się zarówno utwory starsze (baśnie ludowe), jak i te najnowsze.

I tak, w 2012 roku ukazało się nowe wydanie *Króla Maciusia Pierwszego*⁷⁷ Janusza Korczaka. Opublikowano również tłumaczenie ilustrowanego opowiadania dla dzieci na temat podopiecznych Starego Doktora pt. *Pamiętnik Blumki* autorstwa Iwony Chmielewskiej⁷⁸ oraz książkę Joanny Rudniańskiej pt. *Kotka Brygidy*, która opowiada o życiu dzieci w warszawskim getcie⁷⁹. W tym kontekście warto dodać książkę przybliżającą dzieciom postać założyciela Domu Sierot, wydaną przez japoński oddział Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka⁸⁰.

69 Lem S. (Remu S.), *Daishippai* (Fiasko), tłum. Kuyama K., Kokusho Kankōkai, Tōkyō 2007.

70 Lem S. (Remu S.), *Uchū hikōshi Pirukusu monogatari* (Opowieści o pilotach Pirxie), t. 1–2, tłum. Fukami T., Hayakawa Shobō, Tōkyō 2008.

71 Lem S. (Remu S.), *Solarisu* (Solaris), tłum. Numano M., Hayakawa Shobō, Tōkyō 2015.

72 Lem S. (Remu S.), *Taihei Yon no mirai gaku kaigi* (Kongres futurologiczny), tłum. Fukami T., Ōno N., Hayakawa Shobō, Tōkyō 2015.

73 Lem S. (Remu S.), *Taihei Yon no kōsei nikki* (Dzienniki gwiazdowe), tłum. Fukami T., Ōno N., Hayakawa Shobō, Tōkyō 2009.

74 Lem S. (Remu S.), *Tanpen besuto 10* (10 najlepszych opowiadań), tłum. Numano M., Sekiguchi T., Kuyama K., Shibata A., Kokusho Kankōkai, Tōkyō 2015.

75 Sapkowski A. (Sapukofusuki A.), *Eru fu ketsumyaku* (Krew elfów), tłum. Kawano Y., Amanuma H., Hayakawa Shobō, Tōkyō 2010.

76 Grabiński S. (Gurabinsuki S.), *Ugoki no akuma* (Demon ruchu), tłum. Shibata A., Kokusho Kankōkai, Tōkyō 2015.

77 Korczak J. (Koruchakku, Y.), *Kodomo no tame no utsukushii kuni* (Król Maciuś Pierwszy), tłum. Nakamura T., Shōbunsha, Tōkyō 2012.

78 Chmielewska I. (Fumierefusuka I.), *Burumuka no nikki – Koruchakku sensei to 12-nin no kodomotachi* (Pamiętnik Blumki), tłum. Tamura K., Matsukata M., Sekifūsha, Fukuoka 2012.

79 Rudniańska J. (Rudonyansuka Y.), *Burigida no neko* (Kotka Brygidy), tłum. Tamura K., Michitani, Tōkyō 2011.

80 Inoue F., *Kodomo no tame no Koruchakku sensei* (Nauczyciel Korczak dla dzieci), Popurasha, Tōkyō 2010.

Ukazały się również książki dla dzieci takich autorów, jak Kornel Makuszyński⁸¹, Janina Porazińska⁸², Maria Kędziorzyna⁸³, Czesław Janczarski⁸⁴, Maria Terlikowska⁸⁵ czy Jerzy Ficowski⁸⁶. Nakładem wydawnictwa Michitani wydano kolejne trzy tytuły Małgorzaty Musierowicz tłumaczone przez Tamurę Kazuko⁸⁷. Pierwsze publikacje w Japonii opublikowali z kolei autorka powieści *science-fiction* i bajek Emma Popik⁸⁸, Agnieszka Usakiewicz⁸⁹ oraz autorzy popularnych albumów rysunkowych Aleksandra i Daniel Mizieliński⁹⁰.

Co ciekawe, zainteresowanie polską literaturą w mniejszym stopniu przekłada się na publikacje o charakterze literaturoznawczym i kulturoznawczym. W ostatnich latach ukazało się niewiele tego rodzaju studiów. Warto podkreślić publikację monografii Sekiguchiego Toshimasy na temat niektórych aspektów polskiej kultury literackiej i muzycznej⁹¹. Można wymienić także prace dotyczące literatury i sztuki XIX wieku⁹², polskich teorii literaturoznawczych⁹³ oraz pracę zbiorową poświęconą twórczości Brunona Schulza⁹⁴.

81 Makuszyński K. (Makushinsuki K.), *Shitateya no Nitechika san ga ôsama ni natta hanashi* (O tym, jak krawiec pan Niteczka został królem), tłum. Adachi K., il. Orliński B. (Orurinsuki B.), Kaiseisha, Tōkyō 2010.

82 Porazińska J. (Porajinsuka Y.), *Kutsuya no Doratefuka* (Szewczyk Dratewka), tłum. Adachi K., il. Orlińska W. (Orurinsuka W.), Fukuinkan Shoten, Tōkyō 2015.

83 Kędziorzyna M. (Kenjojina M.), *Utsukushii Hanna hime* (Za siódmą górą, za siódmą rzeką), tłum. Adachi K., il. Marcolla J., Iwanami Shoten, Tōkyō 2008.

84 Janczarski Cz. (Yancharusuki Ch.), *Koguma no Ushateku* (Miś Uszatek), il. Rychlicki Z., tłum. Furuya N., Eden, [s.l.] 2007.

85 Terlikowska M. (Terurikofusuka M.), *Shizuku no bōken* (Przygody kropli wody), tłum. Uchida R., Fukuinkan Shoten, Tōkyō 2009.

86 Ficowski J. (Fitsofusuki I.), *Nandemo mieru kagami – jipushī no mukashibanashi* (Wszystkowidzące lusterko – bajka cygańska), tłum. Uchida R., il. Suzuki K., Fukuinkan Shoten, Tōkyō 2013.

87 Musierowicz M. (Musherobichi M.), *Usotsuki musume* (Kłamczucha), tłum. Tamura K., Michitani, Tōkyō 2008; Musierowicz M. (Musherobichi M.), *Roburoieku no musume* (Córka Robrojka), tłum. Tamura K., Michitani, Tōkyō 2012; Musierowicz M. (Musherobichi M.), *Chibitora to Rūja* (Tygrys i Róża), tłum. Tamura K., Michitani, Tōkyō 2014.

88 Popik E. (Popikku E.), *Mahō no kuni no tobira o hirake!* (Wejście do baśni), tłum. Hirayama K., Seiryū Shuppan, Tōkyō 2007.

89 Usakiewicz A. (Usakievichi A.), *Umibe no neko* (Tak jak wszystkie małe kotki), tłum. Watanabe K., il. Oczko A. (Ochiko A.), Suseisha, Tōkyō 2011.

90 Mizielińska A., Mizieliński D. (Mijerinsuka A., Mijerinsuki D.), *Mappusu – rakugaki wākubukku* (Mapy), tłum. Jidōsho H., Tokuma Shoten, Tōkyō 2015.

91 *Pōrando to tasha – bunka, retorikku, chizu* (Polska a inni – kultura, retoryka, mapa), Misuzu Shobō, Tōkyō 2014.

92 Ogawa M., *Ukuraina no hakken – Pōrando bungaku, bijutsu no 19 seiki* (Odkrycie Ukrainy – polska literatura i sztuka XIX w.), Fujiwara Shoten, Tōkyō 2011.

93 Nishi M., *Ekusutorateritoriaru* (Exteriorial), Sakuhinsha, Tōkyō 2008.

94 *Burūno Shurutsu no sekai* (Świat Brunona Schulza), red. Katō A., Seibunsha, Yokohama 2013.

Sztuki plastyczne

W ostatnich latach tematem zainteresowania japońskich wydawców stała się polska sztuka – zarówno piękna, jak i użytkowa. Część publikacji na ten temat wykazuje charakterystyczną optykę japońskiego zainteresowania Polską – dotyczą one bowiem nie tylko Polski, lecz także grupy państw naszego regionu, szczególnie Czech, Słowacji i Węgier. W wielu publikacjach z różnych dziedzin najczęściej zbiorczo traktowane są właśnie kraje Grupy Wyszehradzkiej.

Zainteresowanie polską sztuką wiąże się przede wszystkim z awangardą. W 2009 roku wydawnictwo Iwanami Shoten wydało tłumaczenie książki niemieckiej historyczki sztuki Stephanie Penck na temat twórczości Tamary Łempickiej⁹⁵. Ukazało się również japońskie wydanie albumu Marii Poprzęckiej *Arcydzieła malarstwa polskiego*⁹⁶.

Sztuka nowoczesna reprezentowana jest zarówno w formie prac przeglądowych⁹⁷, jak i opracowań na temat różnego rodzaju wzornictwa, które stanowią efekty konkretnych zainteresowań japońskich miłośników sztuki⁹⁸. W tej ostatniej kategorii warto wymienić dwie książki z 2014 roku, których autorzy popularyzują na japońskim rynku ceramikę bolesławiecką⁹⁹. Warto dodać, że w tej kategorii ukazała się również książka polskiej autorki na temat sztuki Krakowa¹⁰⁰. Światło dzienne ujrzały dwie publikacje na temat polskiego plakatu¹⁰¹, jak również album prezentujący zbiory Muzeum Książki Artystycznej

95 Penck S. (Penku Sh.), *Tamara do Renpitsuka* (Tamara de Łempicka), tłum. Mizusawa T., Iwanami Shoten, Tōkyō 2009.

96 Poprzęcka M. (Popushientsuka M.), *Shugyoku no Pōrando kaiga* (Arcydzieła malarstwa polskiego), tłum. Watanabe K., Kasuya A., Ogawa M., Sōgensha, Tōkyō 2014.

97 Iguchi T., Kasuya A., *Chūō no modan āto – Pōrando, Cheko, Surobakia, Hangarī* (Sztuka nowoczesna Europy Wschodniej – Polska, Czechy, Słowacja, Węgry), Sairyūsha, Tōkyō 2013; *Chūō no gendai bijutsu – Pōrando, Cheko, Surobakia, Hangarī* (Sztuka nowoczesna Europy Środkowej – Polska, Czechy, Słowacja, Węgry), Sairyūsha, Tōkyō 2014.

98 Kasuya A., *Pōrando no zen'ei bijutsu – ikinobiru tame no „ōyō fantajī”* (Polska sztuka awangardowa – „fantazje użytkowe”, aby przeżyć), Sōgensha, Tōkyō 2014.

99 Narukawa M., *Pōrando no ononakawaii utsuwa de „shiwase kurashi”* („Szczęśliwe życie” przy pięknej polskiej ceramice), Kadokawa, Tōkyō 2014; *Tōō no kawaii tōki – Pōrisshu potarī to Rūmania, Burugaria, Hangarī, Cheko ni uketsugareru dentō to moyō* (Piękna ceramika z Europy Wschodniej – polska ceramika a tradycja i wzornictwo w Rumunii, Bułgarii, na Węgrzech i w Czechach), Seibundō Shinkōsha, Tōkyō 2014.

100 Wawrzyniak-Ijichi M. (Vavjinyaku-Ijichi M.), *Miwaku no Tōō, Pōrando interia @ zakka meguri – āto @ dezaizuki no tame no Pōrando Kurakufu annai* (Fascynująca Europa Wschodnia. Podróż po polskich wnętrzach i wyrobach – przewodnik po sztuce i wzornictwie Krakowa), Tatsumi Shuppan, Tōkyō 2011.

101 *Pōrando posutā-ten '50–'60* (Wystawa polskich plakatów '50 – '60), red. Matsuura N., Tanaka A., Shimuta N., tłum. Miki P., Tanaka M., PictorGrafix-Kōga Communication Products, Tōkyō-Yokohama

w Łodzi¹⁰². Zainteresowaniem cieszy się w Japonii polska sztuka filmowa. W latach 2008–2010 ukazały się tłumaczenia prac związanych ze znanymi reżyserami – Andrzejem Wajdą¹⁰³, Krzysztofem Kieślowskim¹⁰⁴ i Jerzym Skolimowskim¹⁰⁵. Ostatnimi laty pisze się także o polskiej animacji, jednak – tak jak w przypadku sztuki użytkowej – punktem odniesienia autorów jest raczej region Europy Środkowo-Wschodniej¹⁰⁶ i Wschodniej¹⁰⁷.

Językoznawstwo

Na uwagę zasługuje coraz większa liczba publikacji z dziedziny językoznawstwa, których autorami są japońscy poloniści i – jednocześnie – zasłużeni tłumacze polskiej literatury. W ostatnich latach ukazały się dwie książki Watanabego Katsuyoshiego (Yamaguchi Prefectural University)¹⁰⁸, gramatyka języka polskiego autorstwa Tsukamoto Keiko (Kobe City University of Foreign Studies)¹⁰⁹, jak również tłumaczenie podręcznika do nauki wymowy autorstwa Polki mieszkającej w Japonii¹¹⁰. Uzupełnieniem pomocy do nauki języka polskiego na rynku japońskim jest kurs polskiego wydany w popularnej serii

2012; *Pōrando no posutā – feisu aruiwa masuku (Plakat polski = twarze lub maski)*, Musashino Bijutsu Daigaku Bijutsukan, Kodaira 2014.

102 *Nijūsseiki-kara nijūsseiki e tenkanki no Pōrando bukkuāto* (Polska książka artystyczna na progę XXI w.), red. Tanaka M., Musashino Bijutsudaigaku Bijutsukan Toshokan, Kodaira 2011.

103 Wajda A. (Waida A.), *Eiga to sokoku to jinsei to...* (Kino i reszta świata), red. Nishino T., tłum. Kuyama K., Nishino T., Watanabe K., Gaifusha, Tōkyō 2009.

104 Insdorf A. (Insudōfu A.), *Futari no Kieshirofusuki* (Dwóch Kieślowskich), tłum. Wakamoto M., Watanabe K., Suiseisha, Tōkyō 2009; tyt. oryg.: *Double lives, second chances: the cinema of Krzysztof Kieslowski*; Haltof M. (Harutofu M.), *Kieshirofusuki eiga no zembō* (Pełny obraz filmów Kieślowskiego), tłum. Yoshida H., Watanabe K., Suiseisha, Tōkyō 2008; tyt. oryg.: *The cinema of Krzysztof Kieslowski: variations on destiny and chance*.

105 *Iejī Sukorimofusuki* (Jerzy Skolimowski), red. Toyama S., Kinokuniya Shoten, Tōkyō 2010.

106 *Tōō anime o meguru tabi – Pōrando, Cheko, Kuroachia* (Podróż po animacji w Europie Wschodniej – Polska, Czechy, Chorwacja), Kyūryūdō, Tōkyō 2014.

107 *Eizō no naka no reisengo sekai – Roshia, Doitsu, Tōō kenkyū to firumu ākaibu* (Świat po zimnej wojnie w filmie – Rosja, Niemcy, Europa Wschodnia a archiwa filmowe), red. Takahashi K., Nakamura T., Yamazaki A., Yamagata Daigaku Shuppankai, Yamagata 2013.

108 Watanabe K., *Kanmei Nihongo-Pōrandogo, Pōrandogo-Nihongo jiten* (Mały słownik japońsko-polski, polsko-japoński: słownictwo podstawowe), Kokusaigo Gakusha, Tōkyō 2008; Watanabe K., *Zero kara hanaseru Pōrandogo* (Nauka polskiego od zera), Sanshūsha, Tōkyō 2015.

109 Tsukamoto K., *Yoku wakarū gendai Pōrandogo bunpō* (Gramatyka języka polskiego), Nanundō Fenikkusu, Tōkyō 2008.

110 Ikeda A., *Y wa kirai da – tsumari Pōrandogo no muzukashii oto ni tsuite* (Nie lubię Y, czyli o trudnej polskiej wymowie), tłum. Torii A., Tōkyō Gaikokugo Daigaku Seikatsu Kyōdō Kumiai Shuppanbu, Fuchū 2008.

wydawnictwa Kokusaigo Gakusha. Autorami są tłumacz i znawca literatury polskiej Kūyama Kōichi oraz polski japonista-językoznawca Arkadiusz Jabłoński (UAM)¹¹¹.

Warto zaznaczyć, że dopiero w ostatnich latach na rynku japońskim pojawiły się tłumaczenia prac Anny Wierzbickiej – wczesnej książki *O języku dla wszystkich* (1965)¹¹² oraz pracy z 1997 roku *Understanding cultures through their key words*¹¹³, w której autorka omawia specyfikę m.in. języka japońskiego.

Muzyka

Muzyka Chopina jest jednym z zasadniczych elementów zainteresowania Polką nie tylko w Japonii, lecz również w Chinach i Korei Południowej. W Japonii na bieżąco wydawane są nuty kompozytora, a jego nazwiskiem nazwano poczytny miesięcznik poświęcony muzyce klasycznej – zwłaszcza pianistycznej („Shopan”).

Nic więc dziwnego, że na rynku japońskim regularnie pojawia się wiele publikacji na temat Chopina – nie tylko opracowań nut¹¹⁴ i utworów wokalnych¹¹⁵ czy książek z dziedziny teorii muzyki¹¹⁶, lecz także prac dotyczących biografii kompozytora¹¹⁷, a zwłaszcza jego życia osobistego¹¹⁸. W 2012 roku ukazał się

111 Kuyama K., Jabłoński A. (Yabuonsuki A.), *Mazu wa kore dake Pōrandogo* (Podstawy polskiego), Kokusaigo Gakusha, Tōkyō 2009.

112 Wierzbicka A. (Vejibitsuka A.), *Anna sensei no gengogaku nyūmon* (O języku dla wszystkich), tłum. Kohara M., Ishii T., Abe Y., Tōkyō Gaikokugo Daigaku Shuppankai, Fuchū (Tōkyōto) 2011.

113 Wierzbicka A. (Vierujubitsuka A.), *Kīwādo ni yoru ibunka rikai – Eigo, Roshiaigo, Pōrandogo, Nihongo no baai* (Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, and Japanese), tłum. Taniguchi I., Jiritsu Shōbō, Tōkyō 2009.

114 Okabe R. *Shopan no gakufu dono han o erabeba ii no? – edishon no chigai de yomitoku Shopan no ongaku* (Którą edycję nut Chopina wybrać? – muzyka Chopina w różnych edycjach), Yamaha Myūjikkū Media, Tōkyō 2015.

115 *Pōrando seigakukyoku senshū* (Wybór polskiej muzyki wokalne), cz. 1: *Shopan kakyokushū* (Pieśni Chopina), red. Kobayakawa T., Terakado Y., Hiraiwa R., tłum. Sekiguchi T., Shopan, Tōkyō 2011.

116 Bernstein S. (Bānsutain S.), *Shopan no ongaku kigō – sono imi to kaishaku* (tyt. oryg.: *Chopin – interpreting his notational symbols*), tłum. Wada Sh., Ongaku no Tomosha, Tōkyō 2009; Eigeldinger J.-J. (Egerudingeru J.-J.), *Shopan no hibiki* (Dźwięki Chopina), tłum. Kosaka Y., Nishi K., Ongaku no Tomosha, Tōkyō 2007; Tada J., *Nihonjin to Shopan – yōgaku dōnyūki no piano ongaku* (Japończycy i Chopin – muzyka pianistyczna w okresie wprowadzania muzyki zachodniej), Arutesu Paburissingū, Tōkyō 2014.

117 *Shopan no hon – piano no shijin, sono subete o saguru* (Książka o Chopinie – wszystko o poecie fortepianu), red. Ongaku no Tomo, Ongaku no Tomosha, Tōkyō 2015.

118 Hagiya Y., *Shopan o meguru joseitachi* (Kobiety w otoczeniu Chopina), Shopan, Tōkyō 2010; Ōchida Sh., *Shopan to Sandō yukari no chi o tazuneru – Warushawa, Pari, Noan* (Odwiedzając miejsca związane z Chopinem i Sand – Warszawa, Paryż, Nohant), Sutairunōto, Kokubunji 2011.

obszerny zbiór korespondencji kompozytora z okresu jego życia w Polsce¹¹⁹. Tłumaczone są prace polskich muzykologów, takich jak Maria Szraiber i Joanna Domańska, które wydały podręczniki do nauki gry dla najmłodszych¹²⁰. Ukazują się również komiksy na temat Chopina¹²¹.

Inne gatunki polskiej muzyki są znacznie mniej znane w Japonii. W 2015 roku ukazała się druga część wyboru polskiej muzyki wokalne pod redakcją związaną z Polską pianistką Kobayakawy Tokiko i Sekiguchiego Tokimasy. Tym razem ukazał się zbiór polskich kolęd¹²². Z kolei muzyka nowoczesna – podobnie jak w innych przypadkach – omawiana jest w zbiorczych opracowaniach dotyczących naszego regionu¹²³.

Ekonomia, politologia, socjologia, filozofia

Wśród niewielu prac, które japońscy badacze poświęcili gospodarce i społeczeństwu Polski, widać zainteresowanie czasami przemian ustrojowych po roku 1989¹²⁴ oraz akcesją krajów naszego regionu do Unii Europejskiej¹²⁵. Badaczy interesują tu zarówno kwestie ekonomiczne, jak i polityczne¹²⁶. Duży wpływ na specyfikę spojrzenia na Europę Środkowo-Wschodnią w UE mają japońskie

119 Chopin F. (Shopan F.), *Shopan zenshokan – 1816–1831-nen, Pōrando jidai* (Listy Chopina – okres polski 1816–1831), t. 1, red. Helman Z. (Heruman Z.), Skowron Z. (Sukovuron Z.), Wróblewska-Straus H. (Vuruburefusuka-Sutorausu H.), tłum. Sekiguchi T. et al., Iwanami Shoten, Tōkyō 2012.

120 Szraiber M. (Shuraibā M.), Domańska J. (Domansuka Y.), *Chiisa na pianisuto no tame no Pōrando shōhinshū* (Zbiór utworów Chopina dla najmłodszych pianistów), cz. 1, red. Jasiński A. (Yashinsuki A.), IMC Ongaku Shuppan, Tōkyō 2011; Domańska J. (Domansuka Y.), *Chiisa na pianisuto no tame no Pōrando shōhinshū* (Zbiór utworów Chopina dla najmłodszych pianistów), cz. 2, red. Jasiński A. (Yashinsuki A.), tłum. Kobayakawa T., IMC Ongaku Shuppan, Tōkyō 2015.

121 Ichikawa N., Kurosawa T., *Shopan – Pōrando o ai shita „piano no shijin”* (Chopin – „poeta fortepianu”, który kochał Polskę), red. Kosaka Y., Shōgakukan, Tōkyō 2008.

122 *Pōrando seigakukyoku senshū* (Wybór polskiej muzyki wokalne), cz. 2: *Pōrando no kurisumasu seika 12 no korenda* (12 kolęd wigilijnych), red. Sekiguchi T., Kobayakawa T., Hanna, Tōkyō 2015.

123 *Chūō Yōroppa genzai shinkōkei myūjikkū shīn disku gaido – Pōrando, Cheko, Surovakia, Hangarī no atarashii gurūvu o sagashite* (Przewodnik po płytach współczesnej wschodnioeuropejskiej nowoczesnej sceny muzycznej – nowy groove w Polsce, Czechach, na Słowacji i Węgrzech), red. Orashio, Du Books, Disk Union, Tōkyō 2014.

124 Komorida A., *Taisei tenkan to hō – Pōrando no michi no kenshō* (Zmiana systemu a prawo – weryfikacja polskiej drogi), Yūshindō, Tōkyō 2008.

125 Kimura T., *EU ni okeru Pōrando keizai* (Gospodarka Polski w UE), Sōseisha, Tōkyō 2009.

126 Takahashi K., Akiba M., *EU tōgō no nagare no naka de Tōō wa dō kawatta ka – seiji to keizai no mikurobunseki* (Jak Europa Wschodnia zmieniła się w UE? – mikroanaliza polityki i gospodarki), Hirosaki Daigaku Shuppankai, Hirosaki 2010.

inwestycje w regionie¹²⁷ oraz zainteresowanie relacjami z Rosją – istotnymi także z punktu widzenia Japończyków¹²⁸. W tym kontekście warto wspomnieć o pracy na temat relacji i polityki międzynarodowej Japonii wobec Belgii, Polski i USA¹²⁹.

Znacznie mniej prac dotyczy socjologii. Można wyróżnić tu tłumaczenie pracy *Samobójstwa – ucieczka przegranych* autorstwa Marii Jarosz¹³⁰ oraz najnowsze studium na temat geografii i przemian społecznych w Polsce pióra emerytowanego profesora Yamamoto Shigeru (Saitama University)¹³¹.

Niewielką część publikacji stanowią prace na tematy filozoficzne i religijne. W ostatnich latach ukazała się kolejna na rynku japońskim praca Leszka Kołakowskiego¹³² oraz dwie encykliki Jana Pawła II¹³³.

Podsumowanie

Oddalenie geograficzne i kulturowe Japonii, jak również ograniczona liczba badaczy zajmujących się tematyką polską, zdają się mieć kluczowy wpływ na liczbę i tematykę tamtejszych poloników. W efekcie mamy do czynienia z zestawem prac naukowych autorstwa niewielkiego grona specjalistów – głównie historyków, socjologów i językoznawców – oraz szerszym, choć także nie nazbyt licznym, zbiorem tłumaczeń prac naukowych, popularnonaukowych oraz literatury pięknej.

Tematyka poloników, które w ostatnich latach ukazały się w Japonii, nie zmieniła się znacząco w stosunku do lat wcześniejszych. Wśród prac naukowych

127 *Gurōbarizēshon to taisei ikō no keizaigaku* (Globalizacja a ekonomia dynamiki systemu), red. Ike-moto Sh., Iwasaki I., Sugiura F., Bunshindō, Tōkyō 2008.

128 *Kakudai suru EU to Baruto keizaiken no taidō* (EU enlargement and emerging Baltic Sea economic region), red. Hasumi Y., Shōwadō, Kyōto 2009.

129 Kurosawa F., *Futatsu no „kaikoku” to Nihon* (Dwa „kraje otwarte” a Japonia), Tōkyō Daigaku Shuppankai, Tōkyō 2013.

130 Jarosz M. (Yoshu M.), *Jisatsu no shakaigaku – Pōrando shakai no hendō to byōri* (Socjologia samobójstwa – zmiany i patologie polskiego społeczeństwa), tłum. Ishikawa A., Ishigaki T., Oguma Sh., Gakubunsha, Tōkyō 2008.

131 Yamamoto Sh., *Kuo vadisu Pōrando – doko e susumu no ka? – Pōrando chirigaku kenkyū* (Quo vadis Polsko – polskie studia geograficzne), Kaisei Shuppan, Tōkyō 2015.

132 Kołakowski L. (Kowakofusuki R.), *Tetsugaku wa nani o tōte kita ka* (O co nas pytają wielcy filozofowie), tłum. Fujita Y., Misuzu Shobō, Tōkyō 2014.

133 Jan Paweł II (Yohane Pauro Nisei), *Inochi no fukuin – kaichoku* (*Evangelium vitae*), tłum. Uratsuji Y., Katorikku Chūō Kyōgikai, Tōkyō 2008; Jan Paweł II (Yohane Pauro Nisei), *Itsukushimi fukai Kami – kyōkō Yohane Pauro Nisei kaichoku* (*Dives in misericordia*), tłum. Sawada K., Katorikku Chūō Kyōgikai, Tōkyō 2015.

dominują tematy historyczne, ze szczególnym uwzględnieniem Holocaustu. Warto jednak zauważyć, że sukcesywnie ukazują się popularyzatorskie prace zainteresowanych Polską nie-specjalistów (np. biografia Umedy Ryōchū) oraz coraz liczniejsze tłumaczenia opracowań z wielu dziedzin humanistyki.

Na uwagę zasługuje także poszerzanie bazy tłumaczeń literatury pięknej o nowych autorów, mniej znanych na świecie (np. Stefana Grabińskiego) oraz stale rosnący zbiór tłumaczeń utworów pisarzy współczesnych (np. Olgi Tokarczuk). Temat Holocaustu pojawia się również wśród przekładów literatury dziecięcej, w ostatnich latach tłumaczonej na język japoński prawie równie chętnie, jak dzieła klasyków polskiej literatury.

Coraz większe znaczenie na japońskim rynku mają również polonika związane ze sztukami plastycznymi i wizualnymi. Niesłabnącą popularnością cieszy się muzyka Fryderyka Chopina, która ma bezcenną wartość dla obecności polskiej kultury w Japonii.

JĘDRZEJ GREŃ**Polonica in Japan 2007–2015: an outline**

The aim of this article is to introduce and systematise the subject of publications concerning Poland, brought out in Japan in 2007–2015. It takes into account both Japanese academic research and translations of academic studies, but also literature in translation, including children's books. Among the Polonica appearing in Japan during the period in question, it is possible to identify several subject groups. Most numerous are historical publications, in particular those dealing with the Holocaust or modern history. Another important subject is that of relations between the two countries. Books from other academic disciplines, such as sociology, linguistics, fine art or musicology (Chopin) make up a smaller percentage of all publications. It is worth noting the growing number of translations of Polish literature, including contemporary writers and children's authors.